

Gymnázium Jána Adama Raymana, Mudroňová 20, Prešov

Konkatedrála sv. Mikuláša (Dóm)

Seminárna práca

Kirill Radchenko

1.B

Obsah

Katedrála sv. Mikuláša	2
Ozdoby a Oltáre	3
Finálne úpravy do dnešnej doby	4

Katedrála sv. Mikuláša

Dom sv. Mikuláša, ako sa nazýval, predtým ako ho premenovali v roku 2008 na Katedrálu sv. Mikuláša je jedným z najstarších a najvýznamnejší kostolov na Slovensku. Chrám je neskorogotickou stavbou halového typu s troma loďami, troma presbytériami, so sieťovou a hviezdicovou klenbou. Bol postavený okolo polovice 14. storočia v najširšej časti námestia, na základoch staršej sakrálnej stavby z 13. storočia, ako priestrané trojlodie. Z tejto stavby, zo 14. storočia sa zachovali konzoly na prednej strane stredovekého triumfálneho oblúka, zvyšky prípor a konzola v podobe mužskej hlavy na obvodovej stene severnej lode. V roku 1418 bol požiar, ktorý stavbu kostola načas zastavil. Ale už v roku 1420 sa ďalej pokračovalo v stavbe zaklenutím severného presbytéria. Okolo roku 1440 predĺžili stredne presbytérium a zaklenuli ho sieťovou, hviezdicovo ukončenou klenbou a zároveň dostavali triumfálny oblúk. Najdôležitejšia prestavba sa konala v rokoch 1502-1515 a spája sa s menom staviteľa Jána Brengyszeyna, ktorý bol vedúci tejto neskorogotickej prestavby a spolupracoval s levočským majstrom Mikulášom. Postavili nové chrámové trojlodie a v roku 1511 aj južnú predsieň s oratóriom. Kamenné zábradlie oratória zdobí neskorogotický motív rotujúcich plamienkov. Súčasne s prestavbou prebiehali drobné dokončovacie práce. Ako sa javí z najnovších výskumov, majú klenbové svorníky v južnej lodi pôvodnú polychrómiu. Maliar Peter Moler na južnej stene južnej lodi v klenbových pätkách vypolichromoval kamenné portréty uhorských kráľov – sv. Ladislava, sv. Štefana a sv. Imricha. Jedna zo zaujímavostí je, že na triumfálnom oblúku južnej lode je maľovaná nápisová páska s letopočtom začiatku prestavby chrámu 1502. Ďalšia zaujímavosť na chráme je, že jej veža je jediná na východnom Slovensku, ktorá ma na prízemí zaklenutú krúženú klenbu. Chrámovú vežu postavil v rokoch 1414-1415 majster Ján.

Ozdoby a Oltáre

Počas neskorogotickej prestavby sa objednávali do chrámu krídlové oltáre. Ústrednou stavbou vnútorného zariadenia Konkatedrály sv. Mikuláša je hlavný oltár, ktorý sa pripisuje prešovskému rezbárovi Jánovi Weissovi. Oltár vznikol v roku 1490-1506. Jedne z najcennejších vecí v kostole sú 3 gotické plastiky, umiestnené v gotickej oltárnej skrini s troma nikami s neutrálnym zlatým pozadím. Uprostred oltára sa nachádza Panna Mária s malým Ježiškom v náručí, po jej pravici je plastika sv. Mikuláša a na ľavej strane je plastika sv. Vojtecha, druhého pražského biskupa. V roku 1673 po požiari sa zachovala len predela a skriňa hlavného oltára sv. Mikuláša s polychrómovanými plastikami Madony, sv. Mikuláša a sv. Vojtecha v nadživotnej veľkosti a tri zo štyroch plastík evanjelistov na konzolách s baldachýnmi, ktorými autorom bol už predtým spomínaný Ján Weiss, ktorý ešte žil v Prešove v roku 1509. Zvyšky gotického oltára a plastik svätcov od J.Hartmana vsadili do barokovej oltárnej architektúry. Nad skriňou oltára je znázornená odhrnutá opona, na vrchu s korunou a pod jej vrcholom je monogram Panny Márie s lúčmi a hlavičkami anjelov. Najväčšou sochou hlavného oltára je socha sv. Sebastiána, ktorý bol rímskeho vojaka a mučeníka so šípami v tele. Po pravej ruke sv. Sebastiána je plastika sv. Petra s kľúčmi v ruke a po ľavej strane je apoštol Pavol s mečom. Obe tieto plastiky sú oblečene v rímskych tógach. Na vrchole oltára je plastika Najsvätejšej Trojice, pod ktorou je medailón s maľovaným erbom mesta používaným od roku 1558. Tieto všetky skulptúry pochádzajú z polovice 18. storočia. Na nej je barokový trón pre vystavenie oltárnej sviatosti s otáčavým bohostánkom, v ktorom je kríž. V chráme sa nachádzajú aj ďalšie oltáre: Oltár sv. Antona Paduánskeho (barokový), Oltár sv. Jozefa (renesančno-barokový), Oltár premenenia Pána (renesančno-barokový), Oltár Nanebovzatia Panny Márie (neogotický), Oltár sv. Anny s preblahoslavenou Pannou Máriou (novogotický). Z množstva gotických plastík sa zachovali zo začiatku 16. storočia aj drobná plastika Krista Trpiteľa z dielne Majstra Pavla. Z gotických krídlových oltárov sa zachovalo 14 obojstranne maľovaných tabúľ, patriacich pôvodne k oltáru sv. Mikuláša a Panny Márie, ktoré sa väčšinou pripisujú bratom Molerovcov Petrovi a Albertovi z Prešova. Pracovali na nich v rokoch 1497-1506. Ku gotickému slohu chrámu patria takisto nástenné maľby na severnej stene stredného presbytéria z konca 15. a zo začiatku 16. storočia, na ktorých je zobrazený rytier na koni a ženské postavy. Po rokoch 1711 a 1788 prešiel chrám opravami, ktoré vyústili v to, že postavili južný barokovo-klasický

portál s vyrezávanou bránou a pôvodným kovaním. Postupné v prvej polovici 18. storočia pribudol ku kostolu bočný oltár sv. Antona Paduánskeho, oltár Vzkriesenia a neskôr oltár sv. Kríža. Malý organ Je umiestnený v hlavnom sanktuáriu na renesančnom chóre zo 17. storočia. Vnútro organa tvorí 378 píšťal rôznej veľkosti. Ma prospektové píšťaly, ktoré sú pôvodne. Potom je pozoruhodne, akým spôsobom je vymaľovaná najväčšia z nich, ktorá je obtočená výhonkami viniča s listami. Tento nástroj sa nevyužíva aj preto, lebo je už nefunkčný. Z pôvodného malého organu sa zachovala len skriňa a prospektové píšťaly, ktoré sú navyše odpojené a čiastočne aj poškodené. Okrem Malého organu sa nachádza v chráme aj Veľký organ, ktorý je umiestnený v západnej časti. Pozostáva zo 43 registrov umiestnených v troch skriniach. Má 3480 píšťal a 20 zvonov. Trojmanuálový hrací stôl ovláda ventily pomocou pneumatickej traktúry.

Finálne úpravy do dnešnej doby

Začiatkom 19. storočia začali úpravy okolo kostola. Prvé postavili severný portikus, potom v roku 1938 zrušili cintorín a kamennú ohradu okolo kostola. V rokoch 1903-1904 regotizovali vežu kostola pod vedením architekta F. Schuleka. V tridsiatych rokoch sa uskutočnila výmena dlažby a vtedy mechanicky odstránili aj monochrómne nátery kamenných architektonických článkov, potom v päťdesiatych rokoch vyplnili okná južnej lode a presbytéria novými vitrážami, podlaha bola vydláždená travertínovou dlažbou, nainštalovala sa zvukotechnika a nová zozadu nasvietená krížová cesta z farebného skla. Posledná veľká úprava nastala v rokoch 1981-1989.